

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА”
(для бакалаврів)

МАУП

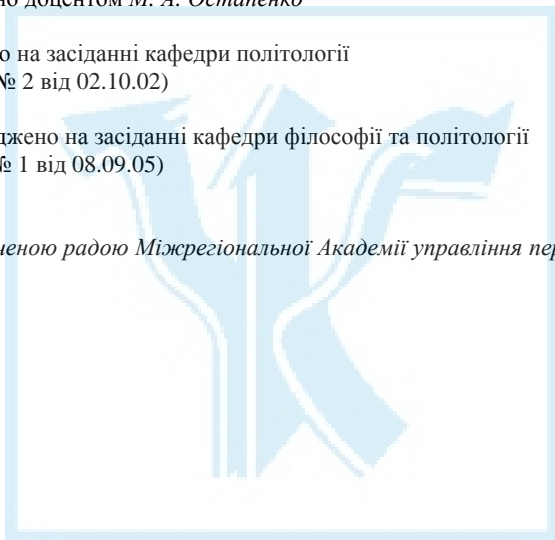
Київ 2005

Підготовлено доцентом *М. А. Остапенко*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(Протокол № 2 від 02.10.02)

Перезатверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 1 від 08.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Остапенко М. А. Навчальна програма дисципліни “Інститут президентства”
(для бакалаврів). — К.: МАУП, 2005. — 11 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тема-тичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Інститут президентства”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

©Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Утвердження в системі державної влади України посади президента значною мірою активізувало увагу громадськості до практики інституту президентства в різних політичних системах. Інститут президентства нині набув широкого поширення. Нині у світі понад 130 країн мають у своєму державному устрої посаду президента. Проте в різних країнах президенти мають неоднаковий обсяг повноважень.

Мета дисципліни “Інститут президентства” — ознайомити студентів з правовим статусом президента при парламентській, напівпрезидентській і президентській системах правління, особливою роллю президента як лідера й арбітра в політичному житті суспільства, його взаємовідносинами з іншими гілками влади; порівняти існуючі моделі президентства в різних країнах і регіонах світу.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни “ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА”

№ п/п	Назва теми
1	Сучасні моделі президентства
2	Еволюція президентства в Україні
3	Специфіка президентських виборів
4	Конституційні засади обрання Президента України
5	Статус Президента України: повноваження і функції у політичному житті суспільства
6	Взаємовідносини президента з парламентом
7	Взаємовідносини президента з політичними партіями
8	Структура органів при Президентові України
9	Президент і державний апарат
10	Дострокове припинення повноважень президента
11	Роль президента у сферах зовнішньої і військової політики

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА”

Тема 1. Сучасні моделі президентства

Історичне походження посади президента. США — перша держава світу, де з 1787 р. запроваджено посаду президента. Історія виникнення посади президента в Європі. Сучасна географія інституту президентства. Конституційний статус і призначення президентства в політичній системі. Функції глави держави при президентській, напівпрезидентській та парламентській республіках.

Література [3; 8; 12; 13; 16]

Тема 2. Еволюція президентства в Україні

Історичні традиції інституту глави держави в Україні. Закон “Про Президента Української РСР” від 5 липня 1991 р. Перші всенародні вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Еволюція правового статусу Президента України.

Література [3; 5; 7; 8; 11; 14]

Тема 3. Специфіка президентських виборів

Основні типи президентських виборів — прямі й непрямі. Світова практика проведення прямих президентських виборів: загальні вибори або референдум. Непрямі вибори президента парламентом; парламентом і представниками штатів, провінцій, різних суспільно-політичних сил; колегією виборщиків. Роль політичних партій у виборах президента. Практика висунення і самовисунення незалежних кандидатів на посаду президента. Тривалість терміну, на який обирається президент. Основні конституційні і політичні норми для кандидата в президенти. Зміст процедури вступу президента на посаду.

Література [1; 4; 6; 8; 13; 16; 17]

Тема 4. Конституційні засади обрання Президента України

Вибори Президента України на демократичних принципах: загальне, рівне і пряме виборче право при таємному голосуванні. Закон України “Про вибори Президента України”. Строки і порядок вступу на посаду новообраного Президента України.

Література [3; 7; 11; 12; 14; 16]

Тема 5. Статус Президента України: повноваження і функції у політичному житті суспільства

Основні напрями діяльності Президента України як глави держави. Конкретні повноваження Президента України, закріплені Конституцією України. Право Президента України видавати укази і розпорядження, які є обов'язковими для виконання на всій території України. Недоторканність Президента України. Конституційні засади дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Усунення з посади в порядку імпичменту. Виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на посаду нового Президента України.

Література [3; 7; 11; 12; 14]

Тема 6. Взаємовідносини президента з парламентом

Сутність взаємовідносин між президентами і парламентами залежно від типу системи державного правління (президентська, напівпрезидентська і парламентська системи). Конституційні повноваження президента і парламенту при різних системах правління. Роль президента у законодавчому процесі. Право на законодавчу ініціативу. Взаємодія президента, виконавчої й законодавчої влади в призначеннях на урядові посади. Право президента на скликання і розпуск парламенту. Форми комунікацій між президентом і парламентом. Парламентський контроль за діяльністю президента.

Література [2; 3; 6; 8–10; 16; 17]

Тема 7. Взаємовідносини президента з політичними партіями

Специфіка взаємовідносин між президентами і політичними партіями. Президенти партійні і надпартійні. Позапартійні президенти. Моделі взаємовідносин між президентом і політичними партіями в різних країнах світу.

Література [1; 2; 5; 13]

Тема 8. Структура органів при Президентові України

Склад і конституційний статус Ради національної безпеки та оборони України. Структура і функції адміністрації Президента

України. Розмежування повноважень Кабінету Міністрів і Адміністрації Президента України.

Література [3; 7; 11; 12; 14]

Тема 9. Президент і державний апарат

Роль, місце і повноваження президента в управлінні держапаратом залежно від існуючої системи державної влади (президентська, напівпрезидентська або парламентська системи). Взаємовідносини президента з кабінетом міністрів та іншими органами виконавчої влади. Повноваження віце-президента. Президент і вищі судові органи. Президент і місцеві органи влади й управління.

Література [2; 3; 6; 8–10; 12; 13; 16; 17]

Тема 10. Дострокове припинення повноважень президента

Сутність обставин, які призводять до дострокового припинення повноважень президента: відставка; неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я; усунення з посади в порядку імпичменту; у разі смерті. Конституційні механізми припинення повноважень президента. Порядок заміщення посади президента, що стала вакантною достроково.

Література [6–9; 11–13]

Тема 11. Роль президента у сферах зовнішньої і військової політики

Повноваження президента у сфері зовнішньої політики: загальне керівництво, міжнародні переговори, укладення міждержавних договорів, призначення послів тощо. Президент — верховний головнокомандувач збройних сил. Право президента призначати міністра оборони, вище військове командування. Роль президента у формуванні військового бюджету, прийнятті воєнних програм і доктрин. Право президента на проведення мобілізації збройних сил.

Література [3; 6; 9; 12; 13; 16; 17]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Історичне походження інституту президентства.
2. Структура президентської влади в Україні.

3. Порівняльний аналіз президентських систем США, Франції та України.
4. Відносини “президент — парламент”: аналіз їх правових основ у країнах з різними системами правління.
5. Президент і прем’єр-міністр: характер взаємовідносин.
6. Президент і органи місцевого управління: специфіка відносин у країнах з різними системами правління.
7. Вибори президента: основні типи та їх характеристики.
8. Американська і латиноамериканська моделі президентства, їх ознаки.
9. Афро-азіатська і європейська моделі президентства, їх ознаки.
10. Роль президента державного апарату в країнах з різними системами правління (порівняльний аналіз).
11. Парламентський контроль над діяльністю президента при президентській системі правління.
12. Парламентський контроль над діяльністю президента в напівпрезидентській республіці.
13. Роль президента у сфері зовнішньої політики у країнах з різними системами правління.
14. Відносини “президент — політичні партії”, їх специфіка в різних моделях президентства.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Історичне походження посади президента та її сучасна політична географія.
2. Конституційний статус і призначення президента в політичній системі суспільства.
3. Повноваження президента при президентській республіці.
4. Функції глави держави в напівпрезидентській республіці.
5. Роль президента в парламентській республіці.
6. Історичні традиції інституту глави держави в Україні (князівство, гетьманщина, президентство).
7. Еволюція правового статусу Президента України.
8. Основні типи президентських виборів, їх характеристика.
9. Особливості прямих президентських виборів.
10. Непрямі вибори президента: види і характеристика.
11. Основні політичні і конституційні норми для кандидата на посаду президента.
12. Роль політичних партій у виборах президента.

13. Сутність основних принципів, на основі яких обирається Президент України.
14. Вимоги до кандидатів на посаду Президента України.
15. Закон України “Про вибори Президента України”, його зміст.
16. Функції глави держави, закріплені Конституцією України.
17. Конституційні засади дострокового припинення повноважень президента.
18. Взаємовідносини президента і парламенту при парламентській системі правління.
19. Особливості взаємовідносин між президентом і парламентом при президентській системі правління.
20. Відносини “президент — парламент” у напівпрезидентській республіці.
21. Парламентський контроль за діяльністю президента.
22. Система стримувань і противаг між законодавчою і виконавчою гілками влади.
23. Форми комунікацій між президентом і парламентом.
24. Специфіка взаємовідносин між президентами і політичними партіями.
25. Президенти позапартійні, партійні і надпартійні (на прикладах країн).
26. Конституційний статус Ради національної безпеки та оборони України.
27. Структура і функції Адміністрації Президента.
28. Роль, місце і функції президента в управлінні держапаратом при президентській системі правління.
29. Роль, місце і повноваження президента в управлінні держапаратом при парламентській системі правління.
30. Президент і вищі судові органи.
31. Роль, місце і функції президента в управлінні держапаратом у напівпрезидентській республіці.
32. Президент і місцеві органи влади й управління.
33. Сутність обставин, що призводять до дострокового припинення повноважень президента.
34. Конституційні механізми припинення повноважень президента.
35. Порядок заміщення посади президента, що стала вакантною достроково.
36. Роль президента у сфері зовнішньої політики в президентській республіці.

37. Роль президента у сфері зовнішньої політики при парламентській системі влади.
38. Роль президента у сфері зовнішньої політики в напівпрезидентській республіці.
39. Функції президента як верховного головнокомандувача збройних сил.
40. Взаємовідносини між президентом і урядом у країнах з президентською формою правління (на прикладах країн).
41. Взаємовідносини між президентом і урядом у країнах з парламентською формою правління (на прикладах країн).
42. Взаємовідносини між президентом і урядом у країнах з напівпрезидентською формою правління (на прикладах країн).
43. Президент і монарх: порівняльний аналіз функцій і ролі в державі.
44. Концепція президента-арбітра.
45. “Режим особистої влади” президента, його сутність (на прикладі Франції).
46. Контрасигнування як засіб забезпечення компетенції повноважень глави держави.
47. Генерал-губернатор як глава держави: роль і функції (на прикладі Австралії, Канади).
48. Функції президента в президентській, напівпрезидентській і парламентській республіках: порівняльний аналіз.
49. Конституційний статус і призначення президента в політичній системі.
50. Президент і прем’єр-міністр: характер взаємовідносин.
51. Ознаки американської моделі президентства.
52. Ознаки латиноамериканської моделі президентства.
53. Афро-азіатська модель президентства, її ознаки.
54. Ознаки європейської моделі президентства.
55. Президент і політичні партії: специфіка відносин в афро-азіатській моделі президентства.
56. Характер взаємовідносин “президент — політичні партії” в латиноамериканській моделі президентства.
57. Президент і політичні партії в американській моделі президентства.
58. Відносини “президент — політичні партії” в європейській моделі президентства.
59. Президент і формування державного апарату в американській моделі президентства.

60. Роль президентства у формуванні державного апарату в напівпрезидентській системі європейського типу.
61. Посада віце-президента: сутність і функції в суспільному житті.
62. Президент і органи місцевого управління: специфіка відносин.
63. Парламентський контроль над діяльністю президента при президентській системі правління (на прикладі США).
64. Парламентський контроль над діяльністю президента в напівпрезидентській республіці (на прикладі Франції).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абрамов Ю.* Партии и исполнительная власть в США. — М., 1990.
2. *Авсиевич В. Г., Харченко И. И.* К вопросу о разделении властей в полупрезидентских республиках на примере современной Франции // *Международные отношения и проблемы государственного строительства в странах Европы и Америки.* — Бердянск; Запорожье, 1996.
3. *Білоус А.* Політико-правові системи: світ і Україна. — К., 1977.
4. *Врядування у Сполучених Штатах:* Нарис. — К., 1995.
5. *Головатенко В. І.* Інститут глави держави і програмні документи українських політичних партій на початку ХХ ст. // *Ідеологія державотворення в Україні: Історія і сучасність: Матеріали наук.-практ. конф., 22–23 листопада 1996 р.* — К., 1997.
6. *Головатий С.* Конституції нових держав Європи та Азії. — К., 1996.
7. *Коментар до Конституції України.* — К., 1996.
8. *Конституции зарубежных стран.* — М., 1996.
9. *Конституционное (государственное) право зарубежных стран.* — М., 1996.
10. *Конституция Российской Федерации.* — М., 1995.
11. *Конституція України.* — К., 1996.
12. *Лисенков С. Л.* Конституція України: Матеріали до вивчення. — К., 1997.
13. *Сахаров Н.* Інститут президентства в современном мире. — М., 1994.
14. *Спирін О.* Місце і роль інституту президентства в розбудові української державності. — К., 1993.
15. *Токвиль А.* Демократия в Америке. — М., 1992.
16. *Шаповал В.* Вищі органи сучасної держави: Порівняльний аналіз. — К., 1995.
17. *Шаповал В.* Конституційні системи зарубіжних країн. — К., 1992.
- 18.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Інститут президентства”.....	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Інститут президентства”.....	4
Теми контрольних робіт.....	6
Питання для самоконтролю	7
Список рекомендованої літератури	11

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Л. С. Тоболіч
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1315

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП